

శక్తివంతులుగా మార్చిన సమిష్టి కృషి

జస్పీర్ సంధూ, రాజేశ్ శర్మ

సంఘటితంగా స్థిరమైన ప్రామాణిక విధానాలను అనుసరించడం ద్వారా గుజరాత్‌కు చెందిన రైతులు సమిష్టి కృషి ప్రయోజనాలను అందుకోవడం లో శక్తివంతులుగా తయారయ్యారు. మార్కెట్ అవకాశాలను నేరుగా అందుకుని, ధరవరల విషయం లో బేరసారాలలో మరింత పోటీ పడగలిగే సామర్థ్యాన్ని సొంతం చేసుకున్నారు.

గుజరాత్ రాష్ట్రంలోని రాజ్‌కోట్ జిల్లా జస్దాన్ తాలూకాలోని ఒకచిన్న పంచాయతీ గ్రామం కన్ స్లోలియా. ఈ గ్రామంలో ఎక్కువగా కోలీ పటేల్ కమ్యూనిటీ నివసిస్తుంటుంది. దాదాపు 372 కుటుంబాలున్నాయి. ఆ కుటుంబాలన్నీ వ్యవసాయమే జీవనాధారంగా జీవనం సాగిస్తుంటాయి. ఇక ఇక్కడి భూములన్నీ మెట్ట నేలలే. నీటి సమస్య నిత్యమూ ఉంటుంది. అందుకు నిలకడ లేని వర్షపాతమే ముఖ్య కారణం. అక్కడి నేలలు నిత్యం కరువు సీమల్లోలానే ఉంటాయి. ఈ పరిస్థితి వ్యవసాయ దిగుబడులపై తీవ్ర ప్రభావం చూపిస్తుంటుంది. పైగా ఇక్కడ ఉన్న కొద్దిపాటి నీటి వనరుల నిర్వహణ అధ్వాన్నంగా ఉండడంతో మరిన్ని సమస్యలు ఎదురవుతుంటాయి. నర్మదా జలాలను పైపులైన్ ద్వారా సరఫరా చేస్తున్నారు. ఈ ప్రాంత రైతులకు ఇది ఒక్కటే ఓ మోస్తరు ఊరటనిస్తుంటాయి. అయితే అవి రైతుల అవసరాలను పూర్తిగా తీర్చలేకపోతున్నాయి. వ్యవసాయ దిగుబడులు అంతంత మాత్రంగా ఉండడం వల్ల పశుపోషణ కూడా కష్టసాధ్యంగా మారింది. ఫలితంగా ఇక్కడి గ్రామీణులు సీజన్ వారీగా ఉపాధి వెతుక్కుంటూ వలసలు పోవడం తప్పనిసరిగా తయారైంది.

రైతులు సంఘటితమైతేనే స్థిరమైన అభివృద్ధి అందరికీ అందించడం సాధ్యమవుతుందనే గట్టి నమ్మకంతో కృషిచేసే రిలయెన్స్ ఫౌండేషన్ 2013లో ఈ గ్రామంలోకి అడుగుపెట్టింది. తొలి దశలో అప్పటి పరిస్థితులు, అలాంటి సందర్భాలలో అనుసరించవలసిన ప్రత్యామ్నాయ మార్గాల గురించి రైతుల్లో అవగాహన కలిగించేందుకు శ్రద్ధ పెట్టింది. అయితే ప్రారంభంలో రైతుల నుంచి వారికి తీవ్ర వ్యతిరేకత ఎదురైంది. ముఖ్యంగా అక్కడి సర్పంచ్ ఈ అవగాహన కార్యక్రమాలకు అర్హులను ఆహ్వానించకుండా అడ్డుపడ్డారు. ఫలితంగా చర్చలు ముందుకు సాగలేదు. ఇక ఫౌండేషన్ తమ కార్యక్రమాలను ఇంటింటికీ చేర్చేందుకు వీలుగా మార్పు చేసింది. గ్రామంలోని కుటుంబాల సభ్యులను వారి ఇండ్ల వద్దే కలిసి, వివరించేందుకు కృషిచేసింది. ముందుగా పేద కుటుంబాలకు, అవసరమున్న కుటుంబాలను గుర్తించేందుకు చాలా శ్రమతీసుకుంది. మొత్తం మీద ఈ గ్రామానికి చెందిన వ్యవసాయదారులు ఈ అవగాహన

కార్యక్రమాల్లో పాల్గొనడం ద్వారా తమ అవసరాలను, తమ అభివృద్ధి సాధనకు అనుసరించవలసిన విధానాల గురించి తెలుసుకునేందుకు ఆసక్తి చూపించారు. ఫలితంగా 2013 డిసెంబర్‌లో వారంతా కన్ స్లోలియా గ్రామ వికాస్ మండల్ పేరుతో ఒక సంఘంగా ఏర్పడ్డారు.

అభివృద్ధికి తొలిమెట్టు – నీటి వనరులు

గ్రామ సంఘం సభ్యులతో జరిపిన ప్రారంభచర్చల్లో ఒక ముఖ్యమైన విషయంపై ఏకాభిప్రాయం వ్యక్తమైంది. అదేమిటంటే - వ్యవసాయ రంగంలో విజయం సాధించాలంటే సేద్య అవసరాలకు మాత్రమే కాకుండా ఇతర గృహ అవసరాలకు కూడా నీటి లభ్యత చాలా ప్రధానమైన విషయంగా గుర్తించారు. ఫలితంగా బూటా గాలా పేరుతో నీటి నిల్వకు అనుకూలంగా మట్టి కట్ట (డ్యామ్) నిర్మాణం పూర్తయింది. ఈ డ్యామ్ సాయంతో వర్షపు నీటిని నిల్వచేయడం సాధ్యమైంది. నీరు వృధాగా పల్లానికి పారే దురవస్థ తప్పింది. ఇది 2014లో సాకారమైంది. సంఘం లోని సభ్యులంతా కలిసి నగదు రూపంలో మాత్రమే కాకుండా శ్రమధానంచేసితమవంతుపాత్రసమర్థవంతంగానిర్వహించారు. ఏడాదిలోపే ఫలితాలు కనిపించాయి. బూటా గాలా డ్యామ్ కారణంగా 90,000 క్యూబిక్ మీటర్ల నీటిని నిల్వచేయగలిగారు. ఈ క్రమంలో భూగర్భ జల మట్టాలు పెరగడం ద్వారా మరో 14 వ్యవసాయ బావుల్లో నీటి నిల్వలు పెరిగాయి. ఈ రకంగా నిల్వ చేసిన నీటితో రబీ సీజన్‌లో 14 హెక్టార్ల భూములు సాగుయోగ్యంగా మారిపోయాయి. ప్రణాళికరూపకల్పనలోనూ, వాటిని అమలు చేయడంలోనూ కమ్యూనిటీ భాగస్వామ్యం ప్రోత్సహించిన కారణంగా అందుబాటులోకి వచ్చిన బూటా గాలా డ్యామ్ వారిలో మరింత ఆత్మవిశ్వాసాన్ని పెంపొందించింది. కన్ స్లోలయా గ్రామ ప్రజల జీవన రూపురేఖలనే మార్చివేసేందుకు తోడ్పడింది.

నీటి లభ్యతపై గ్రామ రైతులు నిరంతరం ఒక కన్ను చేసి ఉం డేవారు. నీటి వినియోగంలో ఉన్న లోటుపాట్లను సరిచేసుకునేం దుకు దృష్టి కేంద్రీకరించారు. ఒక దాని వెంట మరొక నీటి నిల్వ కట్టడాల నిర్మాణాన్ని చేపట్టారు. అవసరమైన వాటికి మరమ్మత్తులు పూర్తిచేశారు. ఈ రకమైన సానుకూల చర్యల ఫలితంగా పరిసరాల్లో నీటి లభ్యత స్థితిగతులు పూర్తిగా మెరుగుపడ్డాయి. గతంలో కేవలం 6 శాతం లభ్యత ఉండగా ఇప్పుడు అది 26 శాతానికి పెరిగింది. సమాంతరంగా నీటి వాడకంలో పొదుపు పాటించిన కారణంగా మెరుగైన ఫలితాలను సాధించగలిగారు. బిందు సేద్యం (డ్రిప్ ఇరిగేషన్) పద్ధతులను ప్రోత్సహించడంతో వేరుశెనగ, కాయగూరల దిగుబడులు పెరుగుదల చూపించాయి. నాలుగేళ్ల వ్యవధిలో బిందు సేద్య విధానం 13 శాతం నుంచి 31 శాతానికి పెరిగింది. ఇలా డ్రిప్

వేరుశెనగ సాగు కరణంగా పశుదాణా సమస్య కూడా పరిష్కారమైంది

ఇరిగేషన్ పద్ధతులు పాటించే రైతుల సంఖ్య 17 శాతం నుంచి 1 శాతానికి చేరింది. నీటి వినియోగంలో మెరుగైన పద్ధతులను ప్రోత్సహించినందున అందుబాటులో ఉన్న కొద్దిపాటి నీటితోనే కరువు పరిస్థితులలో కూడా బహుళ పంటల సేద్యం సాధ్యమైంది. మంచి దిగుబడులు సాధించగలిగారు.

కన్ స్లోలియా గ్రామ రైతు జీవన్ భాయ్ విజయగాథ

ముదుసలి వయసులో ఉన్న జీవన్ భాయ్ కన్ స్లోలియా గ్రామానికి చెందిన రైతు. ఆయన ఏటా పత్తి పంట మాత్రమే సాగుచేసేవారు. రెండో పంట వేసుకునే అవకాశం వస్తుందని జీవితంలో ఎన్నడూ అనుకోలేదని అంటున్నారాయన. జీవితకాలమంతా స్వల్ప దిగుబడినిచ్చే పత్తి సాగు తప్ప మరొకటి ఆయన ఊహించలేదు. ఆయనకున్న 20 బిఘాల సాగుభూమిలో 7 క్వింటాళ్ల పత్తి మాత్రమే పంట చేతికి వచ్చేది. ఆ రకంగా ఆయన సంపాదన రూ.45,000 మాత్రమే. ఈ కారణంగా ఏటా నాలుగైదు నెలలు రోజుకూలీలుగా ఉపాధి సంపాదించుకునేందుకు ఆయన తన ఇద్దరు కుమారులతో వలస పోయేవారు. అలాంటి రైతు జీవితంలో మట్టి కట్ట రూపంలో నిర్మించిన డ్యామ్ పెద్ద మార్పునే తెచ్చింది. రైతు సంఘం సహాయంతో తన కొద్ది పాటి పొలం లో గట్ల నిర్మాణాన్ని పూర్తిచేసి, లోతుగా దుక్కిదున్ని నేలను పదును చేశాడు. స్థిరమైన సేద్య విధానాలను అనుసరించాడు. మార్కెట్ నుంచి కొని తెచ్చే ఎరువుల వాడకాన్ని పూర్తిగా నిలిపివేశాడు. వర్మీపోస్టు ఇతర పెరటి ఎరువుల తయారీని తన పొలంలోనే చేపట్టి వాటి వాడకాన్ని పెద్ద ఎత్తున చేపట్టాడు. ఈ క్రమంలోనే బిందు సేద్యం విధానంతో పాటు పశుపోషణ కూడా చేపట్టాడు. అంతర పంటల సాగు విధానం అనుసరించాడు. సమీకృత చీడపీడల నివారణ చర్యలు తీసుకున్నాడు. ఇలా మార్కెట్‌లో లభించే ముడిసరుకుల స్థానంలో సహజ సిద్ధమైన వాటిని ఉపయోగిస్తూ, వాతావరణంలో మార్పులకు తగినట్లుగా సేద్యం చేపట్టాడు. నీటి లభ్యత పెరగడంతో పాటు భూసారం పెరిగింది. అందువల్ల పత్తి స్థానంలో వేరుశెనగ సాగు చేశాడు. ఖరీఫ్ సీజన్‌లో కంది, మినుము వంటి పప్పు ధాన్యాల సాగును, రబీలో గోధుమ, చన్నా, జీలకర్ర కూడా చేర్చడంతో ఆయన పొలంలో పంటల వైవిధ్యం మంచి ఫలితాలకు దారితీసింది. వేరుశెనగ దిగుబడులు ఆశ్చర్యం కలిగించాయి. ఏకంగా 25 క్వింటాళ్లు చేతికి వచ్చింది.

సుసంపన్నమైన సాగు మడులు

సేద్య రంగానికి అత్యంత కీలకమైన సాగునీటి సరఫరా ఏర్పాట్లు సుస్థిరంగా నెలకొల్పిన తరువాత వ్యవసాయ క్షేత్రాల్లో మరియు ప్రాథమికంగా వ్యవసాయ దిగుబడులను అధికం చేసే అంశం పై వారంతా తమ దృష్టిని మళ్లించారు. సుస్థిరమైన సేద్యానికి తోడ్పడే విధానాలలో భాగంగా పొలాల చుట్టూ గట్లు ఏర్పాటు చేయడం, మిశ్రమ పంటలను సాగుచేయడం, చెరువుల్లో నుంచి వెలికి తీసిన పూడికను భూసారం పెంచడానికి వీలుగా పొలాల్లో చల్లడం, అధిక దిగుబడులను ఇచ్చే పెరటి ఎరువులను (ఫార్మ్ యార్డ్ మాన్యువర్స్) ఉపయోగించడం వంటి విధానాలను అనుసరించడానికి చొరవ తీసుకున్నారు. స్థానికంగా ఉన్న రైతులు సమిష్టిగా అనుసరించిన ఈ విధానాల ఫలితంగా పత్తి సాగు అనే ఏక పంట సాగు విధానం నుంచి వారి కృషి బహుళ పంటల సాగు దిశగా సాగింది. ఇదివరకటి సంవత్సరాలతో పోలిస్తే 2013లో వేరుశెనగ దిగుబడులు 30 శాతం పెరిగాయి. అదే సమయంలో పత్తి దిగుబడి 5 శాతం తగ్గిపోయింది. వేరుశెనగ సాగు వల్ల పశుదాణా సమృద్ధిగా అందుబాటులోకి వచ్చింది. ఫలితంగా పశుపోషణ జోరెక్కింది. పాల ఉత్పత్తుల వ్యాపారం చెప్పుకోదగ్గ స్థాయిలో విస్తరించింది. పాడి పశువుల సంఖ్య అధికమైంది. వాటి నుంచి లభించే నాణ్యమైన పాల వ్యాపారం రూపంలో రైతుల ఆదాయం అధికమైంది. ఈ రకంగా మొత్తం గ్రామంలో సామాజిక జీవస్థితిగతులే పూర్తిగా మారిపోయింది. రబీ సీజన్‌లో సేద్యం సుసాధ్యం కావడంతో రెండు పంటలను పండించగలుగుతున్నారు. పరోక్షంగా ఈ ఫలితాలు గ్రామ ప్రజలు ఉపాధి కోసం వలసల బాట పట్టాల్సిన దుర్గతి తప్పిపోయింది.

కన్ స్లోలియా గ్రామానికి చెందిన 1600 మంది రైతులతో పాటు పరిసరాలలో ఉన్న 16 గ్రామాల రైతులు కూడా ఇప్పుడు మెరుగైన ధరల కోసం తమ ఉత్పత్తులను దగ్గరలో ఉన్న మార్కెట్‌లో విక్రయించేందుకు ఆసక్తి చూపిస్తున్నారు. వాళ్లంతా కూడా వేరుశెనగ సేద్యం మొదలుపెట్టి ఇబ్బడిముబ్బడిగా దిగుబడులు సాధించినవారే. అయితే వారు అందరికీ ఎదురవుతున్న సమిష్టి సమస్య ఒకటి ఉంది. అది గిట్టుబాటు ధరలు సంపాదించుకోవడం. మధ్యవర్తులకు అమ్మివేసుకుని కాలం గడుపుతున్నారు. మధ్య దళారీలు ధరలు చెల్లించడంలో దారుణంగా మోసగిస్తున్నారు. అందుకు నాణ్యత నాసిగా ఉందని సాకుచూపిస్తున్నారు. ఏపీఎంసీ మార్కెట్‌కు చేర్చేందుకయ్యే అదనపు ఆర్థిక భారాన్ని భరించడం లేదా దళారులు చెప్పిన ధరకే అమ్మివేసుకోవలసిన అగత్యం వారికి తప్పడం లేదు. ఈ మార్కెట్‌లో కొద్ది మాత్రంలో ఉన్న సరుకును అనుమతించరు. రైతుల వద్ద న్న కొద్దిపాటి సరుకును అక్కడకు చేర్చడం ఒక సమస్య కాగా, దానిని అక్కడ అమ్ముకోవడం మరో పెద్ద సవాలుగా తయారైంది.

సౌరాష్ట్ర స్వనిర్భర్ రైతు ఉత్పత్తిదారుల సంస్థ ఆవిర్భావం

ఇక్కడి రైతులు తమ ఉత్పత్తులను గిట్టుబాటు ధర కోసం కలిసికట్టుగా కృషి చేయాల్సిన అవసరాన్ని ఈ సమస్య వేలెత్తి చూపింది. రైతుల సమష్టి సహకార సంఘం సహాయసహకారాలతో నాణ్యమైన విత్తనాలను సమకూర్చుకునేందుకు చేసిన తొలి ప్రయత్నం వారిని ఈ విషయంలో ఒక్క తాటిపై నిలబెట్టి ముందుకు నడిపించింది. 12 గ్రామాలకు చెందిన రైతు ప్రతినిధులు దేశవ్యాప్తంగా ఉన్న అనేక రైతు ఉత్పత్తిదారుల సంస్థల పనితీరును క్షుణ్ణంగా పరిశీలించి వచ్చారు. మార్కెట్‌లో మెరుగైన ధరల కోసం బేరసారాల తీరులో అనుసరించవలసిన మెళకువలను అవగాహన చేసుకుని వచ్చారు. ఆ అవగాహనతో వారు వివిధ గ్రామాలలో పర్యటించి ఇతర రైతు సోదరులలో సరైన చైతన్యం తీసుకువచ్చారు. పర్యవసానంగా 2016నాటికి 991 మంది రైతులు ఉమ్మడిగా చేతులు కలిపి రూ.11.28 లక్షల మూలధనంతో సొంతంగా ఒక సంస్థను ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. తొలి దశలో అనుభవం సంపాదించుకునేందుకు వారు తమ సంస్థ ద్వారా క్లస్టర్ బీన్ దిగుబడులను మార్కెట్ చేర్చారు. ఈ అనుభవం ఆధారంగా ముందుగా ఒక ప్రణాళికను సిద్ధం చేసుకోవడం, అందుకు అనుగుణంగా దిగుబడులను సేకరించడం, వ్యాపార స్థితిగతులను అంచనా వేయడంలో నైపుణ్యం సంపాదించుకున్నారు.

అనుభవానికి తోడు తొలి దశలో చేయూతనిచ్చిన ప్రోత్సాహకుల ప్రోద్బలంతో ఇద్దరు మహిళలు, ముగ్గురు పురుషులతో బోర్డ్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్‌ను ఎంపిక చేసుకున్నారు. రైతు ఉత్పత్తిదారుల సంస్థను సంబంధించిన నియమావళిని, ఇతర నిర్వహణాపరమైన నిబంధనలను వారు రూపొందించారు. ఆ తరువాత వారంతా సౌరాష్ట్ర స్వనిర్భర్ ఫార్మర్స్ ప్రొడ్యూజర్స్ కంపెనీ లిమిటెడ్‌గా సంఘటితమయ్యారు. 2016 ఆగస్టు 1వ తేదీన ఈ కంపెనీని చట్టబద్ధంగా రిజిస్టర్ చేశారు. ఈ కంపెనీ ప్రధాన ఆశయం - రైతుల నుంచి నేరుగా వేరుశెనగ ఉత్పత్తిని సేకరించడం, రైతుల ఇంటి వద్దకే వారికి అవసరమైన సేద్యపు మౌలిక సరుకును అందించడం. సభ్యులలో ఈ ప్రక్రియపై సమగ్రమైన అవగాహన కలిగించేందుకు గ్రామ సంఘం ఆధ్వర్యంలో పెద్ద సంఖ్యలో సమావేశాలను నిర్వహించారు. సంస్థ ప్రణాళికలను, పని

> మార్కెట్ ప్రభావాన్ని అంచనా వేయడంలో ఉపయోగపడే కమ్యూనిటీ ఫ్యూచర్ ట్రేడింగ్ మెళకువలు తెలుసుకున్న తరువాత మెరుగైన ధరలను సమకూర్చుకునేందుకు వారు ఆధునిక కాలపు మార్కెట్లలోకి ధైర్యంగా అడుగుపెట్టగలుగుతున్నారు

తీరును, నియమనిబంధనలను వారికి పూర్తిగా వివరించారు. ఈ మధ్యకాలంలోనే అవసరమైన అనుమతులను సంపాదించుకున్నారు. మౌలిక సరుకులను రైతులకు అందించేందుకు వీలుగా ఒక దుకాణాన్ని అద్దెకు తీసుకున్నారు. గుజరాత్ నర్మదా వ్యాలీ ఫెర్టిలైజర్స్ కంపెనీ సహకారంతో 6 మెట్రిక్ టన్నుల వేప గింజలను సమకూర్చుకున్నారు. బోర్డ్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ చొరవ కారణంగా, జస్థాన్‌లోని వ్యవసాయ ఉత్పత్తుల మార్కెట్ కమిటీ నుంచి ఉత్పత్తుల విక్రయానికి అవసరమైన అనుమతి లభించింది. ఈ రకంగా రైతుల ఉత్పత్తులను మార్కెట్‌కు చేర్చేందుకు అవసరమైన పూర్తి సామర్థ్యాన్ని సంపాదించుకున్నారు.

విస్తరణ దిశగా అడుగులు

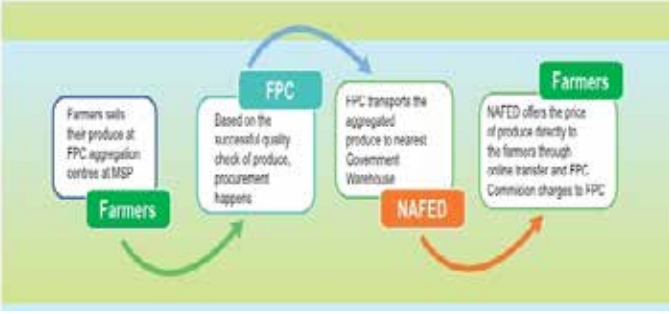
వేరుశెనగ దిగుబడులను సేకరించి సమష్టిగా విక్రయించే ప్రయత్నాలలో భాగంగా స్థానిక యంత్రాంగంతో పాటు ప్రజాప్రతినిధుల సహాయ సహకారాలను కూడా ఈ రైతు సంస్థ సమకూర్చుకుంది. రైతు ఉత్పత్తిదారుల సంఘం ప్రయత్నాలకు జాతీయ వ్యవసాయ సహకార మార్కెటింగ్ ఫెడరేషన్ సంస్థ (ఎన్ఎఎఫ్ఈడీ-నేఫెడ్) ద్వారా గ్రామంలోనే సేకరణ కేంద్రం ఏర్పాటులో వీరంతా తమ తోడ్పాటు అందించారు. ఉత్పత్తి సేకరణ బాధ్యతలను మార్కెటింగ్ ఫెడరేషన్ చేపట్టిన తరువాత పెద్ద మొత్తంలో సేకరణ ఈ సంస్థ ద్వారానే సాగుతోంది. ఈ మార్కెటింగ్ సంస్థ సేకరణను సహకార సంస్థల ద్వారానే చేపడుతుంది. ఈ కారణంగా, సౌరాష్ట్ర స్వనిర్భర్ రైతు సంస్థ గుజరాత్ వ్యవసాయ-వ్యాపార సమష్టి ఉత్పత్తిదారుల సమాఖ్య (గుజరాత్ అగ్రిబిజినెస్ కన్సార్టియం ప్రొడ్యూజర్ కంపెనీ లిమిటెడ్)తో ఒక ఒప్పందం కుదుర్చుకుంది. ఆ ప్రకారం, నేఫెడ్ సంస్థ తరఫున నోడల్ ఏజెన్సీగా సమీకరణ, పంపిణీ వ్యవహారాలు చూస్తుంది. ఈ సమయంలోనే గుజరాత్ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కొన్ని ఆదేశాలు జారీచేసింది. ఈ ఆదేశాల ప్రకారం మద్దతు ధరలకే వేరుశెనగ దిగుబడులను కొనుగోలు చేసేందుకు గుజరాత్ స్టేట్ కో ఆపరేటివ్ కాటన్ ఫెడరేషన్‌కు అధికారికంగా బాధ్యతలు అప్పజెప్పింది. రైతుల భాగస్వామ్యం మరింత పెంచేందుకు ఈ ఫెడరేషన్‌తో కూడా రైతు సంస్థ ఒడంబడిక కుదుర్చుకుంది. ఈ విధంగా రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ఆధీనంలోని గుజరాత్ కాటన్ ఫెడరేషన్ మరియు గుజరాత్ ప్రొడ్యూజర్స్ ఫెడరేషన్ తరఫున ఏర్పాటుచేసిన మూడు వేరుశెనగ సేకరణ కేంద్రాలకు ఇది నోడల్ ఏజెన్సీగా రూపుదిద్దుకుంది. ఈ సంస్థ తరఫున కార్యాచరణ విధివిధానాలు దిగువ తెలిపిన విధంగా చేపడతారు.

సౌరాష్ట్ర స్వనిర్భర్ రైతు సంస్థ కార్యకలాపాలు 168 గ్రామాలలోని రైతులకు అందుబాటుకు వచ్చాయి. మొత్తం 5786 మంది రైతుల తరఫ/న రూ.54 కోట్ల విలువైన వ్యవహారాలను ఈ సంస్థ నిర్వహించింది. ఫలితంగా స్థానిక మార్కెట్‌లో క్వింటాలుకు రూ.3500 మాత్రమే ఉన్న ధరలు రూ.4500 వరకు పెరిగాయి. ధర పెరగడంతో పాటు రైతులకు రవాణా భారం తొలగిపోయింది. అందుకు సేకరణ కేంద్రాలు ఆయా గ్రామాలకు చేరువగానే ఉండడం ముఖ్యమైన కారణం. ఆన్‌లైన్‌లో నేరుగా రైతుల బ్యాంకు ఖాతాలలోనికే నగదు జమ అవుతుండడంతో రైతలకు గట్టి భరోసా లభించింది.

ఇతర రైతు సహకార సంస్థలతో పోలిస్తే ఈ సౌరాష్ట్ర స్వనిర్భర్ రైతు ఉత్పత్తిదారుల సంస్థకున్న కొన్ని ప్రత్యేకతలు గమనించడం అవసరం. స్థానిక కమ్యూనిటీ యావత్తూ అండగా నిలవడం మొదటి విశేషం. రైతులకు గిట్టుబాటు ధరలు సమకూర్చే కృషిలో ఆసక్తి కల సంస్థలు, భాగస్వామ్య పక్షాలతో సమన్వయం సాధించడం మరో విశేషం. ఈ సంస్థ సభ్యుడు చగన్‌భాయ్ మెతాలియా అభిప్రాయం ప్రకారం ''ఆరంభంలో ఈ సంస్థలో చేరేందుకు నాకు ఏ మాత్రం ఆసక్తి ఉండేది కాదు. నేను అనుసరిస్తున్న బిజినెస్ నమూనాకు ఇది అనుకూలం కాదనే అభిప్రాయం ఉండేది. అయితే ఇందులోకి అడుగు పెట్టిన తరువాత, పరిసరాల గ్రామాల రైతులు కూడా ఉత్సాహం చూపించడం గమనించాను. ఆ తరువాతే నాకు పూర్తిగా ధీమా కలిగింది. ఇప్పుడు ఇలాంటి సంస్థలో భాగస్వామిని అయినందుకు చాలా సంతోషంగా ఉంది. పైగా గర్వంగా కూడా భావిస్తున్నాను. ఈ సంస్థ సహకారంతో మా రైతులందరం మా ఉత్పత్తికి మెరుగైన ధరలు సంపాదించుకుంటున్నాం. కనీసంగా రూ.10000 వరకు లాభం వస్తోంది. ఇది నిజంగా ఒక అద్భుతమే అనిపిస్తోంది.''

కేవలం రెండు సంవత్సరాల వ్యవధిలోనే కన్ స్లోలియా గ్రామంలోనే 66 మంది రైతులకు అదనపు ఆదాయం సమకూర్చిపెట్టింది. దాదాపు రూ.2 లక్షల వరకు వారికి దక్కింది. అందుకు ఉమ్మడిగా చేపట్టిన మార్కెటింగ్ మెళకువలు ఒక కారణమైతే, సేద్య రంగానికి కీలకమైన విత్తనాలు, ఫెర్టిలైజర్స్, నీటి పారుదల పరికరాలు, భూసార పరీక్షా సేవలు సరసమైన రేట్లకే అందుబాటులోకి రావడం మరో కారణం. ఇదికాక, సేకరణ కేంద్రాలలో మూడు మాసాల పాటు పనిచేసిన కారణంగా ఆరుగురు రైతులకు అదనంగా రూ.56000 ఆదాయం లభించింది. ఇంకా సేద్య రంగంలో ఉపయోగకరమైన మోటారు పంపులు, విద్యుదీకరణ, బావుల పూడిక తీత, డ్రిప్ సిస్టమ్స్, పైపులైన్లు, పక్కా గృహవసతి, పశు సంపద వంటి ఆస్తులను సమీకరించుకోవడం సాధ్యమైంది. కన్ స్లోలియా గ్రామ సంఘం ఇప్పుడు సమగ్రమైన ప్రగతి పథంలో ముందుకు సాగుతోంది.

మార్కెటింగ్ చైన్

గ్రామ వరిసరాల్లోనే సేకరణ కేంద్రాలను ఏర్పాటుచేయడం వేరుశెనగ రైతులకు మార్కెటింగ్ సదుపాయాలను చెంతకు తీసుకువచ్చి చాలా ప్రయోజనాలు కలిగిస్తున్నాయి.

కాన్ స్లోలియా గ్రామం తరహాలోనే రిలయెన్స్ ఫౌండేషన్ దేశవ్యాప్తంగా ఉన్న 12 రాష్ట్రాలలోని మరో 550 గ్రామాలలో తమ కార్యకలాపాలను నిర్వహిస్తోంది. ఫలితంగా 60,000 అంతకంటే ఎక్కువ కుటుంబాలు లబ్ధి పొందుతున్నాయి. భారీ ఎత్తున చేపట్టిన కార్యక్రమంలో స్థానిక అవసరాలకు అధిక ప్రాధాన్యం ఇస్తున్న కారణంగా దాని ఫలితాలను ప్రతీ ఒక్క కుటుంబానికీ చేరువవుతున్నాయి. ఇవాల్టి రోజున రిలయెన్స్ ఫౌండేషన్ మద్దతుతో 19 రైతు ఉత్పత్తిదారుల సంఘాలు రూ.228 లక్షల రైతుల వాటాతో 10 రాష్ట్రాలలోని 500 గ్రామాలకు తమ సేవలను విస్తరించగలిగాయి. మొత్తం 35000 గ్రామీణ కుటుంబాలు లబ్ధిపొందుతున్నాయి. వస్తువుల భవిష్యత్తు మార్కెట్ అవసరాలను అంచనా వేయడంలో మెళకువలు సమకూర్చుకున్న రైతు కుటుంబాలు ఆధునిక మార్కెట్ కార్యకలాపాలలో చురుకుగా సమర్థవంతంగా పాల్గొనగలుగుతున్నాయి. ధరల విషయంలో బేరసారాల్లో మాత్రమే కాకుండా, రైతు ఉత్పత్తిదారుల సంఘాలు వివిధ ప్రభుత్వ సంస్థలతోనూ, ఏజెన్సీలతోనూ, ఎన్‌జీవో సంస్థలతోనూ కూడా కలిసి ముందడుగులు వేయగలుగుతున్నాయి. ఆ రకంగా భూసారాన్ని నిర్ధారించుకోవడం, నాణ్యమైన విత్తనాలను సమకూర్చుకోవడం, వాతావరణ మార్పుల సమాచారాన్ని అందుకోవడం, ధరవరల తీరు తెన్నులు గమనించడం, నిల్వచేసే విధివిధానాలను గురించి తెలుసుకోడంలో ఈ రైతు సంఘాలు సగటు రైతులకు విశేషమైన సేవలు అందించగలుగుతున్నాయి. ఫలితంగా రైతులలో సంస్థల నిర్వహణాపరమైన సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించడమే కాకుండా దిగుబడి చేతికి వచ్చిన తరువాత ఎదురయ్యే కష్టనష్టాలను నివారించి, ఆదాయపరంగా ధీమా ఇవ్వగలుగుతున్నాయి.

ముగింపు

ఆరంభం నుంచి చిట్టచివరి అవసరాల వరకూ అంటే వ్యవసాయ క్షేత్రం నుంచి మార్కెట్‌కు చేర్చేవరకూ అన్ని విషయాల్లోనూ పరిష్కారాలు చూపిస్తున్న రైతు సమాజాలు వ్యవసాయ రంగానికి కొత్త దిశనూ దశనూ చూపిస్తున్నాయి. రిలయెన్స్ ఫౌండేషన్ చేపట్టిన ఈ చొరవ కారణంగా జీవన్ భాయ్ వంటి రైతులకు ఆశాకిరణంగా నిలబడి కన్ స్లోలియా గ్రామ స్వరూపాన్నే మార్చివేస్తోంది. ఈ క్రమంలో సాగు నీటి సరఫరాకు హామీ ఇవ్వగలగడం, సుస్థిర వ్యవసాయానికి చేయూత నివ్వడం, సాధించిన దిగుబడుల ఫలితాన్ని చేతికి అందించడం, మార్కెట్ సదుపాయాలను చేరువ చేయడం వంటి చర్యలు విశేషమైన ప్రభావాన్ని చూపించగలుగుతున్నాయి. ఇందుకు జస్ట్రాన్ ఫార్మర్స్ ప్రొడ్యూజర్స్ కంపెనీ కృషి ఒక గట్టి నిదర్శనంగా చెప్పవచ్చు. రైతు సంఘాలకు మార్కెట్ వ్యవస్థలతో అనుసంధానం ఏర్పాటుచేయడం వల్ల రైతులలో ఆర్థిక స్వావలంబనకు కొండంత అండగా నిలిచింది. వారికి ధరల హెచ్చుతగ్గుల నుంచి ఊరట కలిగించింది. నాణ్యమైన దిగుబడి సాధనకు తోడ్పడింది. మార్కెట్ ఒడిదుడుకులను తట్టుకోగల సామర్థ్యాన్ని, నైపుణ్యాలను రైతులకు అందజేయగలిగింది. ◆

Jasbir Sandhu
Reliance Foundation
Project Office, First Floor,
Thane-Belapur Road, Ghansoli,
Navi Mumbai - 400701
E-mail: Jasbir.Sandhu@reliancefoundation.org

ఆంగ్లమూలం :
లీసా ఇండియా, సంపుటి 20, సంచిక 1, మార్చి 2018